

Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Dersinde Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının Kullanımına İlişkin Görüşleri

Hacı AYDIN¹

Yaşar ÇELİK²

Gönderim Tarihi: 15.10.2023

Yayın Tarihi: 28.12.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Sürekli değişimin yaşandığı eğitim öğretim ortamlarında, eğitimciler öğretimi desteklemek için farklı yöntemler kullanmaktadırlar. Bunlardan biri de okul dışı öğrenme ortamlarıdır. Okul dışı öğrenme ortamları bireyi pasif konumdan kurtarıp sürecin içine dahil edebilme özelliğine sahiptir. Öğrencilere ve öğretmenlere birçok fırsatlar sunmaktadır. Böylece birey yaparak, yaşayarak, görerek, sorgulayarak ve deneyimleyerek öğrenme imkânı bulur. Bu çalışmanın amacı; sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarını kullanma konusundaki görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni, verilerin toplanmasında ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma grubunun seçiminde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme (ölçüt örnekleme) ve kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden gönüllülük esasına dayalı olarak görüş alınmıştır. Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılında Samsun ilinin, Kavak ilçesinde aktif olarak görevde bulunan 15 kadın-15 erkek olmak üzere 30 sınıf öğretmenin görüşleri alınarak yapılmıştır. Katılımcılar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında görev yapmaktadırlar. Katılımcıların belirlenmesinde en az bir kez okul dışı öğrenme etkinliği gerçekleştirmiş olmaları esas alınmıştır. Toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenler, okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin motivasyonunu artırdığını, öğrenmeyi kolaylaştırdığını, bilgilerin daha somut ve kalıcı olmasını sağladığını ifade etmiştir. Bununla birlikte öğretmenler okul dışı öğrenme ortamlarında amaçların net bir şekilde belirlenmesi ve iyi planlanması durumunda gezilerin daha verimli olacağı; olumsuz durumlarla karşılaşmamak için gerekli tedbirlerin önceden alınması gerektiği gibi bazı önerilerde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Sınıf öğretmeni, hayat bilgisi, okul dışı öğrenme ortamları

Primary School Teachers Views on the Use of Out-of-School Learning Environments in Life Science Lesson

In education and training environments where continuous change is experienced, educators use different methods to support teaching. One of these is out-of-school learning environments. Out-of-school learning environments have the ability to save the individual from a passive position and include him/her in the process. It offers many opportunities to students and teachers. Thus, the individual has the opportunity to learn by doing, living, seeing, questioning and experiencing. The aim of this study is to determine the opinions of primary school teachers about using out-of-school learning environments in life science course. phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used

¹Sorumlu Yazar: Yaşar Çelik, Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Samsun, Türkiye, ycelik@omu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8159-5189

²Hacı Aydın, Öğretmen, Samsun Milli Eğitim Müdürlüğü, Türkiye, zeyta52@gmail.com, ORCID ID: 0009-0003-4341-3139

in the study and semi-structured interview form was used to collect the data. In the selection of the study group, purposive sampling (criterion sampling) and easily accessible case sampling were used. The opinions of the primary school teachers participating in the research were taken on the basis of volunteerism. The research was conducted by taking the opinions of 30 primary school teachers, 15 female and 15 male, who were actively working in the Kavak district of Samsun province in the 2021-2022 academic year. The participants work in public schools affiliated to the Ministry of National Education. The participants were determined on the basis of having carried out at least one out-of-school learning activity. The collected data were analysed by content analysis method. As a result of the research, teachers stated that out-of-school learning environments increase students' motivation, facilitate learning, and make information more concrete and permanent. In addition, teachers made some suggestions such as the trips would be more productive if the objectives of out-of-school learning environments are clearly determined and well planned; necessary precautions should be taken in advance to avoid negative situations.

Key Words: Primary school teachers, life science, out of school learning environments

Giriş

Çocuk toplumda ilk olarak aile hayatı içinde var olur. Aile ortamından sonra öğrencinin ebeveynlerinin gölgesinde olmadan bir birey olarak toplumda var olduğu kurum okuldur. Toplum içinde yaşamaya yönelik, ailesinden öğrendiği bilgi ve becerilerin üzerine, okul hayatında öğrendiklerini de ekleyerek, bir birey olarak kendini geliştirebilir. Bu bağlamda ilkökul müfredatına çeşitli dersler konulmuştur. Bu derslerden biri de ilk üç sınıfta yer alan “hayat bilgisi” dersidir. Hayat bilgisi, çocukları hayata hazırlayan, toplumsal kuralları, temel becerileri kazandıran, onların kendilerini, ailelerini, çevrelerini ve ülkelerini tanıyabilmeleri için gerekli olan temel bilgi ve becerileri kapsayan bir derstir (Ürey & Kaymakçı, 2020). Bu bakımdan hayat bilgisi dersi işlenirken öğrenci toplumun, yani gerçek hayatın içinde olmalıdır. Zira, çağımızın teknoloji çağı olmasıyla birlikte, artık birçok bilgiye ulaşmak kolay olsa da, görmek, gözlemlemek, denemek, izlemek, dokunmak, yapmak, kısacası yaparak yaşayarak, yerinde öğrenmenin çocuk için taşıdığı değer halen değerini korumaktadır. Öyle ki, çocuklar yaşları gereği hareketli, dikkati çabuk dağılan, çabuk yorulan, çabuk sıkılan bir yapıya sahiptirler. Bu bakımdan, eğitim- öğretim esnasında sürekli dikkatlerini canlı tutmak gerekir. Özellikle ilkökul düzeyindeki çocuklar belli bir süre içinde sabit bir şekilde ders dinleyerek, kendilerine verilen görevleri yapmakta zorlanırlar (Bakioğlu, 2017). Teknolojinin sunmuş olduğu imkanlara rağmen her bilgiyi sınıf içinde öğrenmeleri mümkün olmayabilir. Bu sebeplerden dolayı eğitim öğretimin sınıf duvarları dışına taşması gerekmektedir (Altın & Demirbaş, 2012).

“Okul dışı eğitim”, öğretim programını canlandırmak, zenginleştirmek ve tamamlamak gayesiyle, okul dışında birinci elden deneyim ve gözlem yoluyla bilginin öğrenilmesi gerektiğini savunan bir yöntemdir (Evcimik, 2023). Alan yazında okul dışı eğitim ortamlarının kalıcı öğrenmeyi sağladığı, sınıf içinde yapılan eğitime göre daha kalıcı olduğu, öğrenmede öğrencinin aktif olduğu, öğrencinin çalışmalara daha ilgi ve istekle katıldığı, somut öğrenme sağladığı bağımsızlık ve vatanseverlik gibi bazı değerlerin kazanılmasında daha etkili olduğu belirtilmiştir (Karademir, 2013; Malone, 2008; Motohari vd., 2021; Oktay, Ekinci & Şen, 2020; Öztürk, 2009; Tatar & Bağrıyanık, 2012; Yavuz & Balkan Kıyıcı, 2012). Okul dışı eğitim etkinlikleri sınıf duvarları dışındaki yerleri kapsar. Okul bahçesi, parklar, sağlık ocağı, hastane, emniyet müdürlüğü, postane gibi resmi kurum ve kuruluşlar, botanik bahçeleri, hayvanat bahçeleri, bilim merkezleri, müzeler, kütüphaneler gibi etkinlik gerçekleştirilebilecek birçok alan ve bu alanlarda gerçekleştirilecek birçok çalışmalar vardır ((Burriss & Burriss, 2011; Avcı & Gümüş, 2019). Buradan anlaşılıyor ki açık alanların haricinde fabrikalar, bilim merkezleri, spor salonları gibi kapalı ortamlar da okul dışı eğitimin yapılabileceği mekanlardır (Priest, 1986). Öğrencileri hayata hazırlamak için kazandırılmak istenen, yaşam becerileri, problem çözme, plan yapma, karar verme, sağlıklı ilişkiler kurma gibi davranışlar vardır.

Tüm bu üst düzey davranışların öğrencilere kazandırılabilmesi için sadece sınıf içerisinde gerçekleştirilen etkinlikler yeterli olmayacaktır. Bu sebeple eğitim öğretimin sınıf duvarları dışına taşması son derece önem arz etmektedir (Şen, 2019).

Çocuk, okul dışı etkinlikler esnasında gerçek hayatla karşı karşıya kalır (Türkmen, 2019). Öğrendiği bilgi ve becerileri uygulama fırsatı bulur. Diğer yandan okul dışı etkinlik gerçekleştirilirken öğrencilerin dikkati sürekli dirik olacağından, derse ve konuya daha kolay konsantre olabileceklerdir (Armağan, 2015). Okul dışı ortamları gerçek hayatın içinden etkinliklerle, eğitim-öğretimin desteklenmesini, hem bilginin kolay öğrenilmesini, hem de öğrenilen bilginin daha kalıcı olmasını sağlayacak, dolayısıyla da öğrencilerin akademik başarılarının artmasına yol açabilecektir (Kaya, 2020). Bu yönüyle gerçek hayat etkinliklerini en iyi yansıtan öğretim yönteminin okul dışı eğitim etkinlikleri olduğu söylenebilir (Tay & Uçuş Güldallı, 2017). Özellikle toplumsal hayat kazanımlarını içinde fazlaca barındıran hayat bilgisi derslerinin okul dışı etkinliklerle desteklenmesi bu açıdan çok önemlidir. Ayrıca, çocuğun bilgiyi sadece öğrenmesi değil, aynı zamanda özümsemesi, özümseydiği bilgiyi kullanabilmesi, uygulayabilmesi; üretken, başarılı, sorumluluk alan bir birey olması gerekmektedir (Roth, 1992). Çocuk hangi bilgiyi, nerede, ne zaman kullanması gerektiğine ancak yaparak yaşayarak, deneyimleyerek, gerçek dünya ile etkileşime girerek karar verir (Tokcan, 2015). Diğer yandan, okul dışı öğretim etkinlikleri öğrencilere yerinde öğrenme, deneyimleme imkanları sunduğu için eğitim öğretim planlaması içinde yer alması gereken etkinliklerdir (Bozdoğan, Okur & Kasap, 2015). Okul dışı öğretim etkinlikleri esnasında öğrenci- öğretmen arasındaki ilişki sınıf içerisindeki kadar hiyerarşik olmayacak, çalışmalar daha samimi olacaktır (Karakas-Özür & Şahin, 2017). Bu da öğrencinin daha rahat ve derse karşı daha istekli olmasını sağlayarak, öğrenmeyi kolaylaştıracaktır (Şimşek & Kaymakçı, 2015). Bununla birlikte, okul dışı eğitim etkinlikleri öğrenciler arasındaki arkadaşlık ilişkilerinin de güçlenmesine katkı sağlar. Öğrencinin ruhsal olarak rahat olması ilişkilerini de olumlu etkiler. Öğrenciler arasında iş birliği, yardımlaşma, dayanışma duyguları gelişir. Yani doğal çevrede çalışmalar yapmak çocuklarda olumlu birçok etkiler geliştirir (Wells, 2003). Böylece öğrencilere yalnızca bilgiyi iletmekle kalmayıp, onların duyuşsal ve psikomotor alanlarda da gelişimine katkı sağlanmış olur (Şimşek, Kıyıcı & Yiğit, 2013).

Okul dışı etkinliklerinin daha birçok faydasını saymak mümkündür: Okul dışı eğitim etkinlikleri kitabi bilgilerin soyutluğundan ve karmaşıklığından öğrencileri uzaklaştırarak, öğrencinin bilgileri daha iyi kavramasını ve anlamlandırarak öğrenmesini sağlar (Schmoll, 2013). Öğrenci anlamlandırarak edindiği bu bilgi ve beceriler ile sahip olduğu günlük yaşam arasında bağ kurar, bu sayede edindiği bilgileri uygulama aşamasına geçebilir. (Çelik, Şenocak, Bayrakçeken, Taşkesenligil & Doymuş, 2005). Okul dışı eğitim etkinlikleri sayesinde öğrenci bilgiyi ezberlemek zorunda kalmaz. Bilgiyi birden fazla duyu organını kullanarak, aktif hale getirerek öğrenme imkanı bulur (Tuncel & Dolanbay, 2016). Okul dışı etkinlikler öğrenciyi pasif durumdan çıkarıp aktif olarak çalışmalara katılmasını sağlarken, öğretmen öğrencileri yönlendiren bir rehber konumundadır (Aydede & Kesercioğlu, 2012; Kalem & Fer, 2003).

2023 Eğitim Vizyon Belgesinde de, çocukların kendi çevrelerini daha iyi tanıyabilmeleri için okul dışı etkinliklere müfredat doğrultusunda yer verileceği belirtilmiştir (2023 Eğitim Vizyon Belgesi, 2018). Bu sebeplerle okul dışı eğitime verilen önem giderek artmakta, eğitim okul sınırları dışına taşmaktadır (Salmi, 1993). Aynı zamanda bu alanda yapılan çalışmalar da artarak devam etmektedir (Sözer & Oral, 2016). Bunlardan bazıları, (Karademir, 2013; Tatar & Bağrıyanık, 2012; Yavuz ve Balkan Kıyıcı, 2012) okul dışı etkinliklerin fen bilimleri derslerine yönelik etkilerini incelemiş ve sınıfın dışında, gözlem yaparak, dokunarak yapılan derslerin öğrencilerde daha etili olduğunu ifade etmişlerdir. Oktay, Ekinci & Şen (2020), ortaokul seviyesindeki öğrencilerle yapılan hayvanat

bahçesi ve mobil bir planetarium gezisi gibi okul dışında yapılan çalışmaların öğrenciler üzerindeki olumlu etkileri ve başarıya katkıları konusunda olumlu sonuçlara ulaşılmıştır.

Alan yazın incelendiğinde okul dışı öğrenme ortamlarının kullanımı okul öncesi, ortaokul ve lise düzeyindeki öğrenciler ile ve daha çok fen bilimleri derslerine (Bakioğlu & Karamustafaoğlu, 2020; Donel Akgül & Arabacı, 2020; İnce & Akcanca; Kesicioğlu & Alisinanoğlu, 2021; Kubat, 2018; Sarıoğlan & Küçüközer, 2017; Özcan & Kara, 2024) yönelik yapıldığı görülmüştür. Bu çalışma, alan yazındaki çalışmalardan farklı olarak sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerine temel teşkil eden hayat bilgisi dersinde, okul dışı öğrenme ortamlarının kullanımına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu yönüyle alandaki bir boşluğu dolduracağı ve alana katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca, bu çalışmanın öğretim programları hazırlayanlara; özellikle hayat bilgisi programı üzerinde çalışanlara, öğretmenlere, konuyla ilgilenen toplumun tüm kesimlerine eğitim adına bazı mesajlar vermesi beklenmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarının kullanımına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirlemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmenlerin, hayat bilgisi dersinde yararlandıkları okul dışı öğretim ortamları nelerdir?
2. Öğretmenlerin, hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarının derse olan etkisine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Öğretmenlerin, hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarının hazırlık ve planlama sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Öğretmenlerin, hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarında karşılaşılabilecek risk ve sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Öğretmenlerin, hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarının etkili ve verimli bir şekilde kullanılmasına ilişkin önerileri nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarının kullanımına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirlemeye yönelik nitel bir çalışmadır. Nitel çalışmalar, olay ve olguların doğal bir ortamda gerçekçi ve bütüncül olarak ortaya çıkmasını sağlayan çalışmalar olarak tanımlanabilir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji, bireylerin yaşadığı ortak deneyimleri çözmeye çalışan bir araştırma desendir (Creswell, 2023). Bu çalışmada uygulamanın içinde olan ve okul dışı ortamlarla ilgili deneyimi olan öğretmenlerin konu ile ilgili deneyim ve görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada katılımcıların belirlenmesinde amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve kolay ulaşılabilir durum örnekleme tercih edilmiştir. Zira, amaçlı örnekleme yönteminde, örneklem, probleme uygun özelliklere sahip kişi, olay, nesne ve durumlardan seçilmektedir (Büyüköztürk & diğ., 2008; Sönmez ve Alacapınar, 2020). Diğer yandan nitel araştırmalarda çalışma grubunu belirlenmesinde zaman, maliyet gibi faktörlerin yanı sıra, problem durumu, problem seçimi ve mevcut kaynaklar dikkate alınır (Yıldırım & Şimşek, 2005, s.54). Bu bağlamda okul dışı öğrenme ortamlarında öğretim yapma konusunda deneyimi olan öğretmenlerin çalışmaya katılması sağlanmıştır. Diğer yandan zaman, maliyet gibi faktörler dikkate alınarak araştırmacıların çalışmalarını kolaylıkla yürütebilecekleri okullar seçilerek kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır.

Araştırmanın katılımcılarını Samsun ilinin, Kavak ilçesinde görev yapan 15 kadın, 15 erkek olmak üzere 30 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcıların tamamı devlet okullarında görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin cinsiyetleri ve meslekte geçirdikleri çalışma süreleri farklılık göstermektedir. Katılımcılar, öğrencilerini hayvanat bahçesi, kütüphane, sinema, oyun parkı gibi okul dışı ortamlara geziye götürmüş olması esasına göre belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılmada gönüllülük esas alınmıştır.

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Cinsiyet	Kadın	Erkek
		15	15
Öğrenim durumu	Lisans	4	5
	Yüksek Lisans	11	10
Hizmet süreleri	1-5 Yıl	2	1
	6-10 Yıl	2	2
	11-15 Yıl	5	3
	16-20 Yıl	4	4
	21 Yıl ve üzeri	2	5

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin cinsiyet, mezuniyet ve hizmet sürelerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir. Bu verilere göre katılımcıların %50’si kadın, %50’si erkek olmak üzere cinsiyet yönünden eşit orana sahip olduğu görülmektedir. Yine katılımcı öğretmenlerden 4 kadın, 5 erkek öğretmenin lisans mezunu, 11 kadın, 10 erkek öğretmenin yüksek lisans mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kadın öğretmenlerden 2’si, erkek öğretmenlerden 1’i 1-5 yıl, kadın ve erkek öğretmenlerden 2’şer kişi 6-10 yıl, kadın öğretmenlerin 5’i, erkek öğretmenlerden 3’ü 11-15 yıl, kadın ve erkek öğretmenlerden 4’er kişi, 16-20 yıl ve kadın öğretmenlerden 2, erkek öğretmenlerden 5’inin de 21 yıl ve üzeri hizmet süresine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda veriler genel olarak gözlem, doküman incelemesi, görüşme gibi yöntemlerle toplanır. Görüşme sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir (Burcu Sağlam, 2018). Görüşmede sorulan sorular hem araştırmacı için hem de görüşülen kişi için esneklik sağlar (Burcu Sağlam, 2018). Bu araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarında sorular uygulamadan önce belli aşamalardan geçirilerek uygulamaya hazır hale getirilir. Bu bağlamda ilgili alan yazının taranmasından sonra taslak olarak hazırlanan sorular konusunda uzman görüşleri alınır. Uzman görüşlerine bağlı olarak yapılan düzenlemelerin ardından yapılan pilot uygulamadan elde edilen dönütlere bağlı olarak yapılan düzenlemelerden sonra hedef kitleye uygulanır.

Bu araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Görüşme formu oluşturulmadan önce literatür taraması yapılmış, sonrasında taslak 7 soru oluşturulmuştur. Soruların açık ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Formda yönlendirici ifadeler kullanılmamaya özellikle dikkat edilmiştir. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik bilgileri yer alırken, ikinci bölümde hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarının öğrenciler üzerindeki etkisine ilişkin öğretmenlerin görüşlerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Oluşturulan soruların amaca hizmet etmesi,

geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması açısından uzman görüşlerine başvurulmuştur. Görüşme formu, sınıf eğitimi uzmanı, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler eğitimi uzmanı ve eğitim yönetimi uzmanı olmak üzere üç uzmanın görüşü alınarak oluşturulmuştur. Uzmanlar, sorulardan ikisi ile ilgili olarak, sorulmak istenenlerin diğer sorularda bulunduğu gerekçesiyle çıkarılmasını ve ifadelerde de bazı düzeltmeler yapılmasını önermişlerdir. Uzmanların önerileri doğrultusunda iki soru formdan çıkarılmış ve ifade hataları düzeltilmiştir. Görüşme formu uygulanmadan önce üç sınıf öğretmeni ile pilot uygulama yapılmıştır. Uygulama sırasında anlaşılmayan soru olmadığı için görüşme formlarında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Geçerlik ve güvenilirliğin etkilenmemesi için pilot uygulama yapılan görüşmeler, analize dahil edilmemiştir.

Verilerin toplanması

Araştırmaya başlamadan önce Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu'na başvuru yapılarak gerekli onay (27.01.2023 tarih ve 2023-1282 karar sayılı) alınmıştır. Araştırma için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu gönüllü olarak çalışmaya katılan 30 sınıf öğretmenine uygulanmıştır. İmkanlar dahilinde bazı öğretmenler (24) ile yüz yüze görüşmeler yapılırken, bazı öğretmenler (6) ile telefon aracılığı ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeye başlamadan önce araştırmanın amacı ve gizliliği hakkında katılımcılara gerekli açıklamalar yapılmıştır. Görüşmelere süre sınırlaması getirilmemiştir. Yüz yüze görüşmelerde katılımcıların izniyle ses kaydı alınmış, telefonla yapılan görüşmelerde araştırmacılar tarafından söylenenler not edilmiştir. Görüşmeler 25-35 dakika aralığında gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşmelerden önce öğretmenlerle bir araya gelerek bir sohbet ortamı oluşturulmuştur. Bu durum görüşmelerin daha samimi bir ortamda gerçekleşmesini sağlamıştır. Görüşme sonucu elde edilen bilgiler araştırmacılarca herhangi bir yorum katılmadan yazılı olarak kayda alınmıştır. İster yüz yüze ister telefonla yapılan görüşmelerin kayıtları öğretmenlerin e- postalarına gönderilerek hepsinden söylediklerinin aynısı olduğu şeklinde teyit alınmıştır. Bu uygulamayla çalışmanın iç geçerliğin artırılması amaçlanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2005).

Verilerin Analizi

Görüşmeler neticesinde elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi, verileri birbirine benzeyen konuların bir araya getirilerek okurun anlayabileceği bir hale dönüştürüp, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak amaçlamaktadır (Creswell, 2023). Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin isimleri etik kurallar çerçevesinde çalışmada kullanılmamıştır. Gönüllü olarak çalışmaya katılan sınıf öğretmenleri Ö1, Ö2, Ö3,Ö30 olarak kodlanmış ve analizde bu kodlarla ifade edilmiştir. Elde edilen verilerin tamamı yazıya geçirilmiş olup, her görüşülen katılımcı için ayrı Word belgeleri hazırlanmıştır. Verilerin analizi esnasında okul dışı ortamların öğrenciler üzerine etkisine yönelik hazırlanan sorulara verilen cevaplar iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenmiş olup, verilen cevaplardan benzerlik ve farklılık durumlarına göre anlamlı bölümler (kodlar) oluşturulmuştur. Birbirleri ile ilişkili olan kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuştur. Araştırmacıların birbirlerinden bağımsız olarak yaptıkları analiz daha sonra bir araya gelerek gözden geçirilmiş, farklılıklar birlikte gözden geçirilerek ortak bir karara varılmıştır. Son olarak elde edilen bulgular yorumlanmış ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma sorularına verilen cevaplardan yola çıkılarak önce kodlar oluşturulmuş, kodlardan kategorilere ulaşılmaya çalışılmış ve elde edilen bulgular tablolar halinde düzenlenerek yorumlanmıştır.

1. “Öğretmenlerin, hayat bilgisi dersinde yararlandıkları okul dışı öğretim ortamları nelerdir?” sorusu ile ilgili öğretmen görüşleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Yararlandıkları Okul dışı Ortamlar

Kategori	Kodlar	f
Kapalı Ortamlar	Sağlık Ocağı	7
	Eczane	3
	Tren İstasyonu	5
	Sergi	7
	Polis Merkezi	2
	Postane	12
	Kütüphane	22
	Tiyatro	8
	Sinema	6
Açık Ortamlar	Hayvanat Bahçesi	6
	Parklar	10
	Orman İşletme	6
	Piknik Alanları	25
	Köy gezileri	1

Araştırmaya katılan öğretmenlerin okul dışı ortam olarak hem kapalı hem de açık ortamlardan yararlandıkları görülmüştür. Kapalı ortamlar olarak sağlık ocağı (7), eczane (3), tren istasyonu (5), sergi (7), polis merkezi (2), postane (12), kütüphane (22), tiyatro (8), sinema (6); açık ortam olarak hayvanat bahçesi (6), parklar (10), orman işletme (6), piknik alanları (25), köy gezileri (1) gibi ortamlardan yararlanıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin ifadelerinden bazıları aşağıda aynen gösterilmiştir.

Ö8:” ...ilçemizde bulunan postaneye gittik, öğrenciler yakınlarına yazdıkları mektupları gönderdiler.”

Ö15: “Kütüphaneye gittik. Hem kitap okumak hem de toplu kullanılan alanlarda uyulması gereken kuralları yaşamak için...”

Ö20:” Orman İşletme Müdürlüğüne gittik. Ağaçların, ormanların önemini daha iyi anladık. Öğrencilere işletme tarafından fidanlar hediye edildi, her öğrencimin yetiştirebileceği bir fidanı oldu.”

2. “Öğretmenlerin, hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarının derse olan etkisine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusu ile ilgili öğretmen görüşleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 3. Okul dışı Öğrenme Ortamlarının Derse Katkıları

Kategori	Kodlar	f
Etkili Öğrenme Yönünden	Gerçek ortamında öğrenme	4
	Yaparak yaşayarak öğrenme	10
	Gerçek yaşamla ilişkilendirme	3
	Birden fazla duyuya hitap etme	6
	Eğlenerek öğrenme	5
	Dinleme becerisi kazanma	2
	Motivasyonu artırma	2
	Merak uyandırma	1
	Çevreye duyarlı olma	3
Bilişsel Yönden	Gözlem becerisi geliştirme	3
	Soyut kavramları somutlaştırma	6
	Bilişsel gelişime katkı sağlama	3
Sosyal Yönden	Sosyalleşmeyi sağlama	3
	Toplumsal kuralları öğrenme	2
	Arkadaşlık ilişkisini geliştirme	1
	Yardımlaşma ve paylaşma	4
	Sosyal çevreyi tanıma	2
	Özgüveni artırma	3
	Sorumluluk kazandırma	2
İletişim becerisi geliştirme	4	

Tablo 3 incelendiğinde okul dışı öğrenme ortamlarının derse etkileri, etkili öğrenme yönünden, bilişsel yönden ve sosyal yönden olmak üzere üç kategoride ele alınarak incelenmiştir. Etkili öğrenme yönünden katkıları; gerçek ortamında öğrenme (4), yaparak yaşayarak öğrenme (10), gerçek yaşamla ilişkilendirme (3), birden fazla duyu organına hitap etme (6), eğlenerek öğrenme (5), dinleme becerisi kazanma (2), motivasyonu artırma (2), merak uyandırma (1); bilişsel yönden katkıları; gözlem becerisi geliştirme (3), soyut kavramların somutlaştırılması (6), bilişsel gelişime katkı sağlama (3); sosyal yönden katkıları; sosyalleşmeyi sağlama (3),toplumsal kuralları öğrenme (2), arkadaşlık ilişkilerini geliştirme (1), yardımlaşma ve paylaşma (4), sosyal çevreyi tanıma (2), özgüveni artırma (3),sorumluluk kazandırma (2), çevreye duyarlı olma (3), iletişim becerilerini geliştirme (4), olarak belirlenmiştir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda aynen verilmiştir.

Ö1: “...Öğrencilerin dokunarak, yaparak yaşayarak öğrenmesine olanak sağlıyor.”

Ö2: “... Öğrenci yaparak, yaşayarak, gözlemleyerek, zihninde somutlaştırma imkanı bulduğu için öğrenmeler de kalıcı oluyor. Mesela bir ilkokul öğrencisine trafik kurallarını sınıf içinde anlatmak

yerine trafiğe çıkıp konu ile ilgili yerde bu etkinliği gerçekleştirdiğimizde öğrenciler üzerinde yapılan çalışma çok daha etkili ve kalıcı olmaktadır.”

Ö3: “...ilgili konunun yerinde ve etkili öğrenilmesini sağlıyor.”

Ö5: “...öğrencilerin iyi ilişkiler kurması, birbirlerine yardımcı olacakları, paylaşımında bulunacakları ortamlar oluşuyor.”

Ö7: “...bazı kavramların öğretilmesinde, öğrencinin gerçek yaşamla bağ kurmasında etkili oluyor.”

Ö11: “... Öğrencilerin kendilerini rahat ifade edebilmelerini ve iletişim becerilerinin gelişmesine katkı sağlıyor.”

Ö12: “...birden fazla duyu organına hitap ederek kalıcı öğrenme sağlıyor.”

Ö16: “...çocukların sınıf içinde algılamakta zorlandıkları bazı soyut kavramların somutlaştırılarak öğrenilmesini sağlıyor.”

Ö18: “Farklı bir ortamda olmak öğrencinin motivasyonunu ve aynı zamanda derse olan ilgisini de artırıyor.

Ö20: “ Öğrenci girdiği ortamlarda uyulması gereken kurallara uyarak, üzerine düşen görevleri yerine getirerek aynı zamanda sorumluluk kazanmış oluyor”

3. “Öğretmenlerin, hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarının hazırlık ve planlama sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusu ile ilgili öğretmen görüşleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Okul dışı Öğrenme Ortamlarının Hazırlık ve Planlama Süreci

Kategori	Kodlar	f
İdari Yönden	İdari izin alınmalı	30
	Veli izinleri alınmalı	30
Planlama Yönünden	Amaca uygun olmalı	30
	Kazanımlarla ilişkilendirilmeli	15
	Ekonomik olmalı	16
	Hava şartları takip edilmeli	9
	Zaman iyi ayarlanmalı	11
	Öğrencilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı	8
	Ön hazırlık yapılmalı	6
	Gönüllü olanlar katılmalı	10

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarının hazırlık ve planlama sürecine yönelik görüşleri idari yönden ve planlama yönünden olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. İdari yönden hazırlık; idari izin alınmalı (30), veli izinleri alınmalı (30); planlama yönünden hazırlık; amaca uygun olmalı (30), kazanımlarla ilişkilendirilmeli (15), ekonomik olmalı (16), hava şartları takip edilmeli (9), zaman iyi ayarlanmalı (11), öğrencilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı (8), ön hazırlık olmalı (6), gönüllü olanlar katılmalı (10) şeklinde görüşlere yer vermişlerdir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda aynen verilmiştir.

Ö14” ...maddi durumu iyi olmayan velileri zorlamamak için ekonomik olacak şekilde planlamalıdır.

Ö18“... etkinlik esnasında oluşabilecek öğrenci ihtiyaçları için (beslenme, lavabo v.b.) tedbir alınmalı, hazırlıklı olunmalı.”

“Ö21“... amaca ve öğrenciye uygun olmalıdır. ‘

Ö25“...etkinliğin yapılacağı alan dış mekanlarsa hava şartları mutlaka takip edilmelidir.”

Ö26“... özel sebeplerden dolayı katılamayacak olanlar var ise ısrar edilmemeli, etkinlik gönüllü öğrencilerle gerçekleştirilmeli.”

Ö28“... derslerden, kazanımlardan geri kalmamak için zaman iyi ayarlanmalıdır.”

Tabloda görüldüğü gibi okul dışı öğrenme ortamlarının hazırlık ve planlanması kategorisinde idari izinlerin alınması, velilerden gerekli izinlerin alınması ve amaca uygun olması maddelerini tüm katılımcı öğretmenler tarafından dile getirmiştir.

4. “ Öğretmenlerin, hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarında karşılaşılabilecek risk ve sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusu ile ilgili öğretmen görüşleri Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Okul dışı Öğrenme Ortamlarında Karşılaşılabilecek Riskler ve Sorunlar

Kategori	Kodlar	f
Öğrenme Açısından	Disiplin sorunları	22
	Farklı uyaranlar karşısında dikkat dağınıklığı	20
	Planlama eksikliğine bağlı verimsizlik	28
	Etkinliğe ayrılan sürenin yetersizliği	25
	Öğrencilerin ilgisini çekmeme	8
	Bilgi almak için yetkili bulamama	5
Güvenlik Açısından	Trafik sorunları	18
	Sağlık sorunları	15
	Beklenmedik kazalar	16
	Gruptan ayrılıp kaybolma	16
	Güvenlik konusunda kaygılanma	12

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarında karşılaşılabilecek riskler ve sorunlara yönelik görüşleri, öğrenme açısından ve güvenlik açısından olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Öğrenme açısından; disiplin sorunları (22), farklı uyaranlar karşısında dikkat dağınıklığı (20), planlama eksikliğine bağlı verimsizlik (28), etkinlik için ayrılan sürenin yetersizliği (25), öğrencinin ilgisini çekmemesi (8), bilgi almak için yetkili bulamama (5) olarak ifade edilmiştir. Güvenlik açısından; trafik sorunları (18), sağlık sorunları (düşme, yaralanma, böcek sokmaları gibi) (15), beklenmedik kazalar (16), öğrencilerin kendi başlarına hareket edip kaybolabilmeleri (16), güvenlik konusunda kaygılanma (12) gibi riskler taşıdığı araştırmaya katılan öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda aynen verilmiştir.

Ö4: “... yaptığımız bir gezi esnasında öğrencimin bir tanesini arı soktu, gerçekten zor bir durumu benim için. “

Ö7: "... zaten sınıflar kalabalık olduğu için bu tür etkinlikler beni yoruyor, bir de üzerine çevreden öğrencilerin dikkatini dağıtacak sesler, ayrı bir kalabalık, yoğunluk olursa amacımıza ulaşmamız zorlaşıyor."

Ö15: "... bilgi verecek yetkili birisini bulamadım. Etkinlik amacından çıkıp sadece fotoğraf çekmek için gittiğimiz algısı oluşturdu öğrencilerde."

5. " Öğretmenlerin, hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarının etkili ve verimli bir şekilde kullanılmasına ilişkin önerileri nelerdir? sorusu ile ilgili öğretmen görüşleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Okul dışı Öğrenme Ortamlarını Etkili ve Verimli Kullanma Önerileri

Kategoriler	Kodlar	f
Öğrenme-Öğretme Süreci	Kalabalık sınıflarda etkinlik gruplar şeklinde yapılmalı	19
	Öğrencilere konu hakkında ön bilgi verilmeli	22
	Etkinlik sonrası değerlendirme yapılmalı	20
	Hakimiyet iyi sağlanmalı	21
	Her öğrencinin öğrenmesi kontrol edilmeli	9
Güvenlik	Kurallar netleştirilmeli	24
	Birlikte hareket edilmeli	16
	Gerekli güvenlik tedbirleri alınmalı	25
	Kargaşa olmaması için tedbir alınmalı	15
	Öğrencilerin grup dışına çıkmasına izin verilmemeli	6

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarında yapılacak etkinliklerin etkili ve verimli olabilmesi için önerileri, öğrenme-öğretme tekniği yönünden ve güvenliği sağlama yönünden olmak üzere iki kategoride incelenmiştir. Öğrenme-öğretme yönünden; kalabalık sınıflarda etkinlik gruplar şeklinde yapılmalı (19), konu hakkında öğrencilere ön bilgi verilmeli (22), etkinlik sonrası değerlendirme yapılmalı (20), hakimiyet iyi sağlanmalı (21), her öğrencinin öğrenmesi kontrol edilmeli (9), kurallar netleştirilmeli (24). Güvenliği sağlama yönünden; birlikte hareket edilmeli (16), gerekli güvenlik tedbirleri alınmalı (25), etkinlik esnasında kargaşa olmaması için tedbir alınmalı (15), öğrencilerin grup dışına çıkmasına izin verilmemeli (6), şeklinde belirtilmiştir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda aynen verilmiştir.

Ö3: "... kurallar öğrencilere net bir şekilde anlatılırsa, öğrenci nasıl davranması gerektiğinin farkına varır, en azından sadece gezi için gidilmediği ve bir amacımızın olduğu söylenmelidir."

Ö4: "... kargaşa olmaması için önlem alınmalı, gidilecek yerdeki yetkililer önceden bilgilendirilmelidir."

Ö5: "... Sınıfım kalabalık olduğu için sağlık ocağı ziyaretimizi iki grup şeklinde yaptım, biraz fazla zamanımı alsa da en azından amaca ulaşan bir çalışma oldu."

Ö18: "... öğrenciler iyi kontrol edilmeli, birlikte hareket edilmelidir. Öğrenciler başıboş bırakılmamalıdır."

Ö20: "... değerlendirme mutlaka yapılmalı, eğer öğrenemeyen öğrenciler olmuşsa tamamlayıcı çalışmalar yapılmalıdır. Eğer değerlendirme yapılmazsa etkinlik biraz havada kalır."

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde araştırma bulguları ilgili alan yazınla karşılaştırılarak tartışılmış ve bazı sonuçlara ulaşılmış ve sonuçlar doğrultusunda bazı önerilerde bulunulmuştur.

Tartışma

Bu araştırmada, öğretmenler okul dışı öğrenme ortamları olarak kapalı ortamlardan sağlık ocağı, eczane, tren istasyonu, polis merkezi, tiyatro, sinema, kütüphane, postane, sergi; açık ortamlardan hayvanat bahçesi, parklar, orman işletme, piknik alanları, köy gezileri gibi ortamlardan yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Alan yazın incelendiğinde bu çalışmaya benzer şekilde, hem açık ortamların hem de kapalı ortamların okul dışı ortamlar olarak tercih edildiği anlaşılmaktadır (Bozdoğan, 2015; Becker, 2017; Demir, 2016, Karademir, 2013). Diğer yandan konu ile ilgili olarak alan yazında da öğretmenlerin fabrika gezileri, gözlem gezileri kütüphane, müze, havuz, atölye, iş yeri, çiftlik gibi okul dışı ortamlarını tercih ederek buralarda çalışmalar yaptıkları (Cirit-Gül, Apaydın, Çobanoğlu & Tağrikulu, 2018; Karadeniz & Okvuran, 2014; Karakaya- Akçadağ & Çobanoğlu, 2018; Şahin & Sağlamer-Yazgan, 2013; Tağrikulu & Yılmaz, 2019) belirtilmektedir.

Bu araştırmada, okul dışı ortamların derse etkisine ilişkin öğretmenlerin verdiği cevaplar; gerçek ortamında öğrenme imkânı, yaparak yaşayarak öğrenme, gerçek yaşamla ilişkilendirme, birden fazla duyu organına hitap etme, eğlenerek öğrenme, dinleme becerisi, motivasyonu artırma, merak ettirme; bilişsel yönden katkıları; gözlem becerisi geliştirme, soyut kavramların somutlaştırılması, bilişsel gelişime katkı; sosyal yönden katkıları; iletişim becerilerini geliştirme, sosyalleşme, toplumsal kuralları öğrenme, arkadaşlık ilişkilerini geliştirme, yardımlaşma ve paylaşma, çevreyi tanıma, özgüveni artırma, sorumluluk kazandırma, çevreye duyarlı olma vb. olarak belirtilmiştir. Gündoğan & Gültekin (2018) Hayat Bilgisi dersini, bireyi toplum hayatına hazırlayan bilgi, beceri ve değerleri kazandırmayı hedefleyen bir ders olarak tanımlarken, Deveci (2008) ise, öğrencinin çevresini ve kendisini ve tanınmasına olanak sağlayan, çok yönlü ve yaratıcı düşünme, problem çözme gibi becerilerin temellerinin atıldığı bir ders olarak ifade etmiştir. Bu yönüyle okul dışı öğrenme ortamlarında yapılan çalışmaların dersin amaçlarını gerçekleştirmede etkili olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, sınıfın ve okulun dışında, gerçek hayatta gerçekleştirilen etkinliklerin ana kaynaktan bilgi edinme olanağı sağladığı için öğrenciler açısından oldukça faydalı olduğu, kalıcı öğrenmeyi sağladığı; yaparak yaşayarak öğrendikleri için bilgilerin somut ve kalıcı olacağı (Bostan Sarioğlu & Küçüközer, 2017; Bozdoğan, 2012) vurgulanmaktadır. Akın (2012) da benzer şekilde okul dışı öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin derslere karşı ilgisini ve buna bağlı olarak akademik başarılarını olumlu yönde etkileyeceğini belirtmiştir. Ayrıca Baysal, Tezcan & Araç (2018), Hayat Bilgisi dersinin, sosyal bilimler ile fen bilimleri dersine temel teşkil ettiğini, bu dersle ilgili oluşabilecek öğrenme eksikliği sebebiyle öğrencilerin ilerleyen yıllarda sorunlar yaşayabileceği belirtilerek; dersin farklı etkinliklerle desteklenmesinin olumlu sonuçlar vereceğini iddia etmektedir. Karademir (2013) de okul dışı ortamların ilk elden gözlem sağladığı için oldukça etkili olabileceğini, yapılandırmacı anlayış açısından kaçınılmaz olduğunu dile getirmektedir. Şen (2019), öğrencilere temel yaşam becerilerini, bilime-bilgiye yönelik ilgi ve tutum gibi birden çok farklı özelliklerin yalnızca okul ve sınıf ortamında kitap ve öğretim programları takip edilerek kazandırılması mümkün olmayacağını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, öğrenciyi hayata hazırlama amacını güden Hayat Bilgisi dersinin doğal çevreden, yaşamdan uzak kalmaması için, öğretimin sınıfın, okulun duvarları dışına taşması gerektiğini, öğrencinin bu sayede hayatla daha kolay bağ kurup, yaparak, yaşayarak, görerek, dokunarak öğrenebileceğini iddia etmektedir.

Bu araştırmada okul dışı eğitim etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra iletişim becerilerini de olumlu etkilediği ve sosyalleşmelerine olanak sağladığı ortaya çıkmıştır. Öğrenciler kendilerini rahat ifade edebildikleri ortamlarda, birbirleriyle paylaşım içinde bulunarak, yardımlaşarak, arkadaşlıklarını da geliştirmiş olurlar. Okul dışı öğretim etkinlikleri sayesinde yaşadıkları çevreyi daha iyi tanıma imkanı elde ederler. Öğrendiklerini gerçek yaşamın içinde deneyimleyerek daha kolay içselleştirirler. Derse, konuya ilgileri artar, bu akademik başarılarını olumlu etkiler, başarmanın vermiş olduğu güçle özgüvenleri gelişir. İlgili literatürde (Binbaşıoğlu, 2003; Brookes, 2002; Eaton, 2000; Kaymakçı, 2014; Koçoğlu, 2015; Rios & Brewer, 2014) benzer fikirlerin savunulduğu ve benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada okul dışı öğrenme ortamlarının hazırlık ve planlama sürecine ilişkin katılımcılar, idari izin alınmalı, velilerden izin alınmalı, çalışmalar planlı yapılmalı, amaca uygun olmalı, kazanımlarla ilişkilendirilmeli, ekonomik olmalı, hava şartları takip edilmeli, zaman iyi ayarlanmalı, öğrencilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı, ön hazırlık olmalı, gönüllü olanlar katılmalı gibi önerilerde bulunmuşlardır. İlgili alan yazın (Çiçek & Saraç, 2017; Meydan, 2015; Tatar & Bağrıyanık, 2012) incelendiğinde, yapılan çalışmanın sonuçlarına benzer şekilde, iyi planlanmış ve amaçları belirlenmiş okul dışı öğretim etkinliğinin, sınıf ortamında yapılan etkinliklere oranla daha dikkat çekici, daha eğlenceli ve verimli olduğu gibi sonuçlarla karşılaşılmıştır. Aynı şekilde iyi planlanmış okul dışı etkinliklerin kazanılan bilgileri uygulama imkanı sağladığı için öğrencilerin gelişimi açısından çok yararlı olduğu belirtilmiştir. Binbaşıoğlu (2003), Hayat Bilgisi dersinde okul dışı etkinlikler ile öğrencinin toplumsal ve kültürel çevresini tanımasına, incelemesine imkan sağlayarak faydalı bilgiler edinmesinin, iyi alışkanlıklar ve çevreye uyumda gerekli beceriler kazanmasının sağlanabileceğini vurgularken; Gündoğan ve Gültekin (2018) ise bu etkinliklerle, öğrencinin gerçek yaşama hazırlandığını ve karşılaştığı problemlere çözüm üretme imkanına kavuştuğu dile getirilmiştir. Yine bazı araştırmacılar (Demir, 2016; Neill & Richards, 1998; Şimşek & Kaymakçı, 2015) da ilköğretim çağında bireyin kimliğinin temelleri atıldığı için hayatta karşısına çıkan problemleri çözmeye, yaşadığı çevreyi daha iyi tanıma ve daha kolay uyum sağlama, ailesini, arkadaşlarını, vatanını sevmeye, bilinçli bir üretici ve tüketici olma, demokrasinin ve toplumun kurallarını benimseme, farklı boyutlarda düşünme, bilimsel yöntemleri kullanma gibi becerilerin, Hayat Bilgisi derslerinin okul dışı ortamlarla desteklenmesi ile kolaylaşacağını belirtmiştir. Diğer taraftan Belet (1999), Hayat Bilgisi dersiyle öğrencilerin, çağımızın gerektirdiği bilgi becerilere sahip olması, değişen toplum hayatına ayak uydurabilmesi, iyi tutum ve alışkanlıklar edinmesinde ilk temeller atıldığını ifade etmiştir. Yapılan tartışmalardan hareketle, bu çalışmanın alan yazınla benzer sonuçları paylaştığı söylenebilir.

Yapılan çalışmada okul dışı öğrenme ortamlarında karşılaşılabilecek risk ve sorunlara ilişkin katılımcıların görüşleri öğrenme açısından ve güvenlik açısından olmak üzere iki kategoride açıklanmıştır. Öğrenme açısından; disiplin sorunları yaşanabileceği, öğrencilerin dikkatinin dağılabileceği, iyi plan yapılmazsa amaca ulaşamayabileceği, etkinlik için ayrılan sürenin yetmeyebileceği, öğrencinin ilgisini çekmeyebileceği, yetkilinin bulunmaması durumunda bazı sorunlar yaşanabileceği belirtilmiştir. Güvenlik açısından, trafik sorunları, sağlık sorunları (düşme, yaralanma, böcek sokmaları gibi), beklenmedik kazalar, öğrencilerin kendi başlarına hareket edip kaybolabilmeleri, güvenlik tedbirleri iyi sağlanmazsa öğrenciler farklı ortamda olmaktan kaygı duyabilir gibi riskler taşıdığı dile getirilmiştir. Benzer şekilde Kubat (2018) okul dışı etkinliklerde yaşanabilecek zorlukların okul dışı etkinliklere daha az yer verilmesine sebep olduğunu belirtirken, Bozdoğan (2012) etkinlik öncesinde iyi bir planlamanın gerekli olduğunu, aksi takdirde istenilen sonuçların elde edilemeyeceğini vurgulamıştır. Bu araştırmada da, okul dışı etkinliklerin olumlu taraflarının olmasının yanında, taşıdığı risklerin de olduğu ortaya konmuştur. En başta ulaşım ve trafik sorunu bu tür etkinliklerin tercih edilme oranını olumsuz etkilemektedir. Alan yazında yer

alan bazı çalışmalarda (Demir, 2007; Kılıç, 2018; Tosun, 2015) da benzer şekilde, sağlık sorunları ve kazaların, özellikle yaşları küçük olan ilkökul öğrencilerinde risk oluşturabileceği; sınıfın dışında yapılan etkinliklerde uyaranlar fazla olacağı için bazı öğrencilerin dikkatlerinin dağılabileceği, aynı zamanda bu farklı uyaranların etkinlik için ayrılan süreyi de etkileyebileceği dile getirilmiştir.

Bu araştırmada okul dışı öğrenme ortamlarının etkili ve verimli bir şekilde kullanılmasına ilişkin katılımcılar önerileri, kalabalık sınıflarda etkinliklerin gruplar şeklinde yapılması, etkinlik öncesinde öğrencilerin bilgilendirilmesi, etkinlik sonrası değerlendirme yapılması, sınıfın kontrolünün sağlanması, kuralların önceden belirlenmesi ve gerekli güvenlik önlemlerinin alınması gibi önerilerde bulunmuşlardır. Benzer şekilde alan yazında (Akın, 2012; Bakioğlu, 2017; Bozdoğan, 2012; Demir, 2007; Kılıç, 2018; Kubat, 2018; Tosun, 2015) da okul dışı etkinliklerde organizasyonun iyi sağlanması, güvenlik tedbirleri alınması, etkinlikler sonrasında yapılan çalışmaların etkililiğinin değerlendirilmesi gibi önerilerin yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın hemen bütün sonuçlarının alan yazınla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Sonuç

Hayat bilgisi dersinde okul dışı eğitim ortamlarının kullanılmasına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmanın neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Okul dışı öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin motivasyonunu ve ilgisini artırmakta ve buna bağlı olarak da öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır.
2. Okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerde gözlem becerini geliştirmekte, birden fazla duyuya hitap ederek etkili öğrenmeyi sağlamaktadır.
3. Okul dışı öğrenme etkinlikleri öğrenciler arasında sağlıklı iletişim, yardımlaşma, paylaşma ve özgüven gibi kazanımların artmasına katkıda bulunmaktadır.
4. Okul dışı öğrenme etkinlikleri öğrencilerin hiyerarşik olmayan bir ortamda, kendilerini daha rahat ifade ederek, eğlenerek öğrenmelerine katkı sağlamaktadır.
5. Okul dışı öğrenme etkinliklerinin hayat bilgisi dersinde bir yöntem olarak kullanılmasının dersin hedef ve kazanımlarını gerçekleştirmede önemli katkıları olmaktadır.
6. Okul dışı öğrenme etkinlikleri, ilkökul düzeyindeki öğrencilerinin soyut kavramları somutlaştırmasına önemli katkıları bulunmaktadır.
7. Okul dışı etkinliklerin birçok olumlu etkisinin olmasının yanında, ekonomik sorunlar, güvenlik kaygısı, zamanı yetiştirememesi gibi durumlar tercih edilirliliğini azaltmaktadır.

Öneriler

1. Hayat bilgisi dersinin öğrencileri hayata ve toplumsal yaşama hazırlayan bir ders olması nedeniyle MEB'ce öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarını kullanmalarını teşvik edilebilir.
2. Kalabalık sınıflarda, okul dışı öğrenme etkinlikleri gruplar şeklinde yapılabilir.
3. Okul dışı öğrenme ortamlarını kullanırken öğrencilerin güvenliğini tehlikeye sokabilecek durumlar araştırılmalı, gerekli güvenlik tedbirleri alınmalı, gerekiyorsa velilerden yardım istenebilir.
4. Öğretmenlerin okul dışı öğrenme etkinliklerini daha etkili ve verimli kullanabilmeleri için eğitimler düzenlenebilir.

Kaynakça

- Akın, F. (2012). *Okul içi ve okul dışı öğrenmelerin öğrenci başarısına etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Altın, N. B. & Demirtaş, S. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde okul dışı eğitim etkinlikleri (müze ve arazi çalışmaları)*. Mustafa Safran (Ed.). Sosyal bilgiler öğretimi (s.509-543) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Armağan, B. (2015). *İlkokul 4. sınıf fen öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları: bir eylem araştırması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Programı, İzmir.
- Avcı, G. & Gümüş, N. (2019). Okul dışı eğitim etkinliklerine yönelik öğrenci görüşleri. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 14(3), 351-377. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.22855>
- Aydede, M.N. & Kesercioğlu, T. (2012). Aktif öğrenme uygulamalarının öğrencilerin kendi kendine öğrenme becerilerine etkisi. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 37-49.
- Bakioğlu, B. (2017). *5. sınıf vücudumuz bilmecesini çözelim ünitesinin okul dışı öğrenme ortamı destekli öğretiminin etkililiği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Amasya Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Amasya.
- Bakioğlu, B. & Karamustafaoglu, O. (2020). Okul dışı öğrenme ortamlarının öğretim sürecinde kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 80-94
- Baysal, Z. N., Tezcan, Ö. ve Araç, K. E. (2018). Türkiye ve Almanya-Hamburg hayat bilgisi dersinin karşılaştırılması: Genel bir bakış. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(1), 117-134. <https://doi.org/10.30831/akukeg.380762>
- Becker, C., Lauterbach, G., Spengler, S., Dettweiler, U., & Mess, F. (2017). Effects of regular classes in outdoor education settings: A systematic review on students' learning, social and health dimensions. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(5), 485. <https://doi.org/10.3390/ijerph14050485>
- Belet, Ş. D. (1999). *İlköğretim kurumlarında uygulanan Hayat Bilgisi programının değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Binbaşıoğlu, C. (2003). *Hayat Bilgisi öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Binbaşıoğlu, C. (2003). *Okulda ders dışı etkinlikler*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Bostan Sarıoğlu, A. & Küçüközer, H. (2017). Fen bilgisi öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili görüşlerinin araştırılması. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar dergisi* 2(1), 1-15.
- Bozdoğan, A.E. (2012). Eğitim amaçlı gezilerin planlanmasına ilişkin fen bilgisi öğretmen adaylarının uygulamaları: Altı farklı alan gezisinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2),1049-1072.
- Bozdoğan A. E., Okur A. & Kasap G., (2015). Planlı bir alan gezisi için örnek uygulama: Bir fabrika gezisi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Hüseyin Hüsnü Tekişik Özel Sayısı, I*, 1-12
- Brookes, A. (2002). Lost in the Australian bush: Outdoor education as curriculum. *Journal of Curriculum Studies*, 34(4), 405-425.
- Burcu Sağlam, E. (2018). "Araştırma yöntem ve teknikleri", *sosyoloji*, (Ed: E. Burcu Sağlam, A. Ögün
- Burriss, K., & Burriss, L. (2011). Outdoor play and learning: Policy and practice. *International Journal of Education Policy and Leadership*, 6(8), 1-12.
- Boyacıoğlu & A. Gelgeç Bakacak), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cirit-Gül, A., Apaydın, Z., Çobanoğlu, E. O., & Tağrikulu, P. (2018). Fen öğretiminde Toulmin argümantasyon modelinin okul dışı (outdoor) eğitim süreci ile bütünleştirilmesi: Örnek Etkinlikler. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 103-120.

- Creswell, J.W. (2023). *Nitel araştırma yöntemleri*. Çevirmenler: Dr. Selçuk Beşir demir ve Mesut Bütün. Siyasal Kitabevi.
- Çelik, S., Şenocak, E., Bayrakçeken, S., Taşkesenligil, Y., & Doymuş, K. (2005). Aktif öğrenme stratejileri üzerine bir derleme çalışması. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 155-185.
- Çiçek, Ö. & Saraç E., (2017). Fen bilimleri öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarındaki yaşantıları ile ilgili görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 504-522.
- Demir, M. K. (2016). Hayat Bilgisi öğretim programının değiştirilmesi gerekçelerine dair öğretmen aday görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 47, 157-171. <https://doi.org/10.9761/IASSS3543>
- Demir, M. K. (2007). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde gözlem gezisi yöntemini uygulama durumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 323-341.
- Deveci, H. (2008). Hayat bilgisi dersinin tanımı, kapsamı ve ilköğretim programındaki yeri. İçinde Yaşar, S. (Ed.), *Hayat Bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (ss.1-19). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Dönel Akgül, G., & Arabacı, S. (2020). Okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik fen bilgisi öğretmenlerinin görüşleri. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(2), 276-291.
- Eaton, D. (2000). *Cognitive and affective learning in outdoor education*. Doctoral dissertation. University of Toronto School of Graduate Studies.
- Evcimik, S. (2023). Proje tabanlı öğrenme yaklaşımının okul dışı uygulamalarına ilişkin katılımcı görüşlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10, 19. <https://doi.org/10.29129/inujse.1232938>
- Fjortoft, I. (2001) *The Natural Environment as a Playground for Children: The Impact of Outdoor Play Activities in Pre-Primary School Children*. *Early Childhood*.
- Gündoğan, A. & Gültekin, M. (2018). İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersi “okul heyecanı” temasındaki kavramlara ilişkin bilişsel yapıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65), 233-247. <https://doi.org/10.17755/esosder.318151>
- İnce, S., & Akcanca, N. (2021). Okul öncesi eğitimde okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik ebeveyn görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (58), 172-197. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.886446>
- Kalem, S., & Fer, S. (2003). Aktif öğrenme modeliyle oluşturulan öğrenme ortamının öğrenme öğretme ve iletişim sürecine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3(2), 433-446.
- Karademir, E. (2013). *Öğretmen ve öğretmen adaylarının fen ve teknoloji dersi kapsamında “okul dışı öğrenme etkinliklerini” gerçekleştirme amaçlarının planlanmış davranış teorisi yoluyla belirlenmesi*. (Doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karadeniz, C. & Okvuran, A. (2014). A night at the museum: Museum education with Ankara University students at Çorum Museum of Archeology. *Elementary Education Online*, 13(3), 865-879.
- Karakaş-Özür, N., & Şahin, S. (2017). Sosyal bilgiler dersinde okul dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 324-347.
- Karakaya, Ç., (2006) *İlköğretim fen ve teknoloji dersi kapsamında “insan ve çevre” ünitesi için mekandışı (outdoor) öğretim modeli*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Karakaya-Akçadağ, Ç. & Çobanoğlu, E. O. (2018). “İnsan ve Çevre” ünitesi için okul dışı öğretim uygulamasının çevre okuryazarlığı üzerine etkisi. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 1-23.
- Kaya, D. M. (2020). *Non-formal öğrenme ortamlarının epizodik belleğe ve öğrenci başarısına etkisinin araştırılması: Enerji parkı*. (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı İlköğretim Fen Bilgisi Eğitimi Programı, Ankara.
- Kaymakçı, S. (2014). *Hayat Bilgisinde değerler eğitimi*. R. Turan ve K. Ulusoy (Eds.), Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi içinde (s. 367-389). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Kesicioğlu, O. S., & Alisinanoğlu, F. (2021). Okul öncesi dönem çocukların okul dışı (informal) matematik öğrenme süreçleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6 Issue 7), 671-685.
- Kılıç, A. (2018). *Hayat Bilgisi dersi, "dün, bugün, yarın" temasında sözlü ve yerel tarih etkinliklerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koçoğlu, E. (2015). *Sosyal bilgiler eğitiminde eğitsel mekânlara dayalı öğrenme ortamları*. Ramazan Sever ve Erol Koçoğlu (Ed.), Sosyal bilgiler eğitiminde mekânsal öğrenme ortamları (s. 43-73) içinde. Ankara: Pegem Akademi
- Kubat, U. (2018). Okul dışı öğrenme ortamları hakkında fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 48, 111-135. <https://doi.org/10.21764/maueufd.429575>
- Louv, R. (1991) *Childhood's Future*, New York: Doubleday.
- Malone, K. (2008). *Every experience matters: An evidence based research report on the role of learning outside the classroom for children's whole development from birth to eighteen years. Report commissioned by Farming and Countryside Education for UK Department Children, School and Families*, Wollongong, Australia. Erişim adresi: [ttp://attitudematters.org/documents/Every%20Experience%20Matters.pdf](http://attitudematters.org/documents/Every%20Experience%20Matters.pdf)
- MEB. (2018). 2023 Eğitim Vizyonu. https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_E%C4%9Fitim%20Vizyonu.pdf. 14.10.2023 tarihinde erişildi.
- Meydan, A. (2015). *Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde doğa eğitimi*. Ahmet Şimşek ve Selahattin Kaymakçı (Ed.). Okul dışı sosyal bilgiler eğitimi (s. 259-282) içinde. Ankara: Pegem Akademi
- Mutohhari, F., Sutiman, S., Nurtanto, M., Kholifah, N., & Samsudin, A. (2021). Difficulties in implementing 21st century skills competence in vocational education learning. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 10(4), 1229- 1236.
- Neill, J. T., & Richards, G. E. (1998). Does outdoor education really work? A summary of recent meta-analyses. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 3(1), 2-9.
- Oktay, Ö, Ekinci, S. & Şen, A. İ. (2020). Ortaokul öğrencilerinin mobil bir planetarium faaliyeti hakkındaki düşüncelerinin incelenmesi. *İlköğretim Online-Elementary Education Online*, 19(2), 695-717.
- Özcan, İ., & Kara, Y. (2024). Atıklar ve geri dönüşüm konusunun öğretimine yönelik okul dışı öğrenme etkinliklerinin başarı, kabul ve görüşler üzerine etkisinin araştırılması. *Journal of Computer and Education Research*, 12(23), 184-208. <https://doi.org/10.18009/jcer.1409921>
- Öztürk, Ş. (2009). Okulda eğitimle bütünleştirilmiş mekân dışı eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 181, 131-145. Erişim adresi: https://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/181.pdf.
- Priest, S. (1986). Redefining outdoor education: A matter of many relationships. *Journal of Environmental Education*, 17(3), 13-15
- Pyle, R. (2002) *Eden in a vacant lot: special places, species and kids in community of life. in: children and nature: psychological, sociocultural and evolutionary investigations*. Kahn, P.H. and Kellert, S.R. (ed) Cambridge: MIT Press.
- Rios, J. M. & Brewer, J. (2014). Outdoor education and science achievement. *Applied Environmental Education & Communication*, 13(4), 234-240.
- Roth, C. E. (1992) Environmental Literacy: Its' Roots, Evolution and Directions in the 1990s. *ERIC/ED348 235*.
- Salmi, H. (1993). *Science centre education: Motivation and learning in informal education. Published doctoral dissertation*, Department of Techer Education, University of Helsinki, Helsinki, Finland.
- Sarıoğlu, A. B., & Küçüközer, H. (2017). Fen bilgisi öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili görüşlerinin araştırılması. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 1-15.
- Schmoll, S. E. (2013). *Toward a framework for integrating planetarium and classroom learning* (Dissertation of Doctora). Michigan Universty, Michigan.

- Sönmez, V. & Alacapınar, F.G. (2020). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Sözer, Y., & Oral, B. (2016). Sınıf içi öğrenmeleri destekleyen okul dışı aktif öğrenme süreci: Bir meta-sentez çalışması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 7(22), 278-310.
- Şahin, F., & Sağlamer-Yazgan, B. (2013). Araştırmaya dayalı okul dışı laboratuvar etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Sakarya University Journal of Education*, 3(3), 107- 122
- Şen, A.İ. (2019). *Okul dışı öğrenme nedir?* (Ed. Ahmet İlhan Şen, 2019). Okul dışı öğrenme ortamları (2-18). Ankara: Pegem Yayınları
- Şimşek C., Kıyıcı, F., & Yiğit, E. (2013) Müze Ziyaretinin Öğretmen Adaylarının Düşüncelerine Etkisinin incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1), 115-148
- Şimşek, A., & Kaymakçı, S. (2015). *Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve kapsamı*. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Eds.), Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi (s. 1-13) içinde. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tağrikulu, P. & Yılmaz, C. (2019). Okul dışı eğitimin mekânsal sorunların tespitine ve çözümlerine katkısının incelenmesi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, (40), 23-39 <https://doi.org/10.32003/iggei.572753>
- Tatar, N., & Bağrıyanık, K. E. (2012). Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 11(4), 883-896.
- Tay, B. & Uçuş Güldalı, Ş., (2017). *Hayat Bilgisi öğretiminde okul dışı öğrenme çevreleri*. Bayram Tay (Ed.). Etkinlik örnekleriyle Hayat Bilgisi öğretimi (s. 226-256) içinde. Ankara: Pegem Akademi
- Taylor, A. F, Wiley, A., Kuo, F. E., & Sullivan, W. C. (1998) Growing up in the inner city: Green spaces as places to grow. *Environment and Behavior*, 30(1), 3-27.
- Taylor, A. F., Kuo, F. E., & Sullivan, W. C. (2001) Coping with ADD: The surprising connection to green play settings. *Environment & Behavior*, 33(1), 54-7
- Tekindal, M., & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153- 182.
- Tokcan, H. (2015). *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi ve öğrenme teorileri*. Ahmet Şimşek ve Selahattin Kaymakçı (Ed.). Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi (s. 15-40) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Tosun, H. B. (2015). *Hayat Bilgisi dersinde gerçekleştirilen müze uygulamaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir
- Tuncel, G., & Dolanbay, H. (2016). *Okul dışı öğretim teknikleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Ramazan Sever, Mesut Aydın ve Erol Koçoğlu (Ed.). Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi (s. 358-418) içinde. Ankara: Pegem Akademi
- Türkmen, S. F. (2019). *Tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi algıları ve görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ürey, M., & Kaymakçı, S. (2020). Sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi dersinde kullanılan okul dışı öğrenme ortamları ve uygulamaları hakkındaki görüşleri. *Millî Eğitim*, 49, 227, (7-32)
- Yavuz, M., & Balkan Kıyıcı, F. (2012). *İnformal öğrenme ortamlarının ilköğretim öğrencilerinin fene karşı kaygı düzeylerinin değişmesine ve akademik başarılarına etkisi: Hayvanat bahçesi örneği*. X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Özet Kitabı. Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Niğde.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Wells, N. M., & Evans, G. W. (2003) Nearby nature: A buffer of life stress among rural children. *Environment and Behavior*, 35(3), 311-330.
- Wilson. R. A. (1997) *Brent g reflections on constructivism and Instructional design, denver, englewood Cliiffs* NJ. Educational Technology Publications.